

fiával és költőiséggel és hogy egy horvát költő klasszikus époszában a montenegróiak győzelmét zengi a törökök fölött... Sokat elmélkedhettünk majd Van Tieghem könyvében.

Petőfi a szerb Radicevics és a román Alexandrescu közé szorul, de tizenöt szép sort kap, azzal a fortissimóval, hogy Európa egyik legnagyobb romantikus költője. A többi magyar említések nem lépik túl a jóinformált lexikon kereteit.

Nagyvonalú áttekintések és jellemrajzok hiányában is hálásak lehetünk Van Tieghem könyvének. A magyar szellemiség mai külföldi pozíciójában többet nem várhattunk tőle, Magyarország tudós barátjától. Kuriózum kedvéért említsük meg, hogy a kötetből hiányoznak még a következő írók: Heine, Thomas Mann, Werfel, Stefan Zweig.

(Kolozsvár.)

Zolnai Béla.

SZEREPIÁTSZÁS ÉS SZÓVÁLLALÁS A NYELVBEN.

„Szerepiátszás és szóvállalás a nyelvben^(*)” nem a latin vígjátékban fordul elő először. Talán már az is említhető ebben az összefüggésben, hogy Homeros a sajátos beszédmodort az ember legegényibb jellemző vonásának tartja; tanulságosak pl. az *Ilias* III. énekének 210-224. sorai, melyek Menelaos és Odysseus beszédmodorát állítják szembe, pompásan megfigyelt sajátságok éles kiemelésével; még inkább idevág pl. Nestor úgyszólván valamennyi megszólalása, melyekből valósággal egy egyéni — vagy helyesebben egy típusra jellemző — mondattan állítható össze (uralkodó vonása az „asszociatív mondatszerkesztés”). Aristophanénél meg már egyenesen a tájszólásnak van nyelvkomikumot célzó jelentősége, több ízben; a legjellemzőbb példa Lampito dór beszédje a *Lysistratében*. Más vonatkozásban idevág, amikor euripides-i sorokat vagy félsorokat ad parodisztikus célzattal szereplői szájába, vagy a sofisták filozófiai terminológiáját irónikusan utánzó kifejezéseket stb. Theokritosról kimutatható, hogy alkalmilag valósággal helyzetdalszerűen a szicíliai népi *bukoliasta* — sok fontos vonásban a mi regőseinkkel egyező alakoskodó — szerepét játssa meg. Ennek a szerepiátszásnak nyelvi vonatkozása is van: filológusok ú. n. *hyperdorismus*-okat figyeltek meg nála, azaz a „dórnál is dórabb” tájszólást. Olyan ez szinte, mint népszínműveink némelyikének a célon túllövő népieskedése, ahol egyetlen tájszólás sem használ ő-t. Lényegileg pedig rokon mindenestre Petőfi ö-ző helyzetdalaival („Hírös város...”)

De ezen a ponton már közeljutunk egy másik gondolathoz, melyet Zolnai Béla a *Nyelvek harca* c. tanulmányában pendített meg (Magyar Nyelv 1926, 93). A görög irodalomban a műfajok egy-egy dialektushoz, illetőleg egy-egy az illető műfajra jellemző műnyelvhez (pl. „homerosi“

*) V. ö. Zolnai Béla, Melich-émlékkönyv 1942, 475.

vagy „epikus“ nyelv) voltak kötve. Nem jelenti ez bizonyos mértékig már magában véve is a nyelvi szerepvállalást? Aki eposzt ír, nem játssza meg már pusztán a nyelvi eszközökkel a rapsodost? (Persze kézenfekvő lehetőség, hogy ez a szerepvállalás visszájára fordul vagy elveszti komolyságát, s akkor eljutunk a *Békaegérharc*-típusú paródiához.) Hasonló kérdés tehető fel, amikor az attikai tragédiában a kar — egy hagyományos szerep vállalása folytán — a dór dialektust használja, és így tovább.

(Budapest.)

Trencsényi-Waldapfel Imre.

FÖLSZÓLALÁS A KÖNYVKÖTÉSZET ÜGYÉBEN.

Mindig izgatottan és örömmel megyek a könyvkötőhöz átvenni az újkötésű könyvet. Olyan ez, mintha ajándékot kapna az ember. Szép köntösben régi ismerőst üdvözölhetsz... Nem tagátható, hogy van a fűzött könyvnek is *sui generis* bája, különösen a francia kiadványok adnak szép színfoltokat a könyvespolcokon. Sokszor kár is beköttezni őket, mert fehérségükön, sárgaságukon, közvetlen papír-tapintásukon jobban érzik az olvasóhoz való közelség, az enyhéngyűröttség bizalmassága, mint az ünneplés, díszruhában pompázó, féltett bőrkötéseken, amiknek aranyozását tán csodáljuk, ámde idegennek érezzük.

Multkor ezeket gondolva, éppen a könyvkötő felé hallagtam és már előre örültem a szép *colligatum*-nak, amit az otthagyt füzetekért cserébe kapok. A „colligatum“, vagyis egybekötése hasonló tárgyú vagy ugyanegy szerzőtől való műveknek: a szerényebb bibliofilek olcsó kincse. Praktikus, mert összegyűjti, ami együvé tartozik és a költségeket sokszor az ötdödére szállítja le. Nem a luxus-gyűjtő ideálja, de például a tizennyolcadik századi könyvtárak, a sok vékony röpirat idején, az apró nyomtatványok fénykorában, ezt a colligatum-rendszert alkalmazták... A pápai református kollégium könyvtárában, a pannonhalmi főapátság gyűjteményében, az egri főegyházmegyei bibliotékában rengeteg kolligátum őrzi a multnak egybekívánczó emlékeit. Barbárság volt a század elején szétvagdosni a Nemzeti Múzeum kolligátumait, amelyek egy régi korszak könyvgondozó lelkét jellemezték. Gyakorlati szempontból is káros volt ez a gordiusi munka, mert a sok *libellum*, azaz röpirat most skatulyákba temetve, könyvhöz nem méltó raktári életet él és a túlbuzgó kutatók kezén helyel-közzel illegitim könyvrajongókhöz is kerül, vagy pláne antikváriumba jut, hogy drágán keresse új gazdáját.

Megérkezem a könyvkötőhöz. Budapest egyik legelső szaküzeme. Gyönyörűen dolgozik. A magyar könyvkötők kitűnő iparművészek és szolid mesteremberek. De a könyv lelkéhez, a könyvkultúrához nem mindig értenek. Három füzetet kaptam egy kötetben *Rákócziána* aranyozással: a Fejedelem *Vallomásait*, M a r k ó Árpád kis monografiáját a Magyar Szemle Kincsestárából és L a m p é r t h Géza történelmi színművét, a *Rodostó* című háromfelvonásos tákolmányt. Balsejtelmem beigazolódott: